

ASWAN - GAP AMA BİRAZ DA EKOLOJİ

DOÇ.DR. UĞUR DEMİRAY*

ABSTRACT

ASWAN - GAP BUT SOME MORE ECOLOGY

This article points out that we should more care about ecology from point of view of architectural monuments as ASWAN dam in Egypt and GAP project 'Eastern Anatolia Project).

Ecology is getting more and more important for daily life of human century. The problems in Nile valley are getting more complex in context of liver disease.

Spray of the insect drug is getting more harmful for agriculture activities.

We have to give our attention to ecology science that what it says.

Uğur Demiray, Associate Professor, Open Education Faculty, Anadolu University, Eskişehir, Turkey.

Daha 1962 yılında doğacı Marston BATES şöyle demişti: "Ekoloji uzun süreli insan yaşantısı açısından elbette bilimlerin en önemlisi olabilir, ancak ne var ki bu, toplum tarafından en az anlaşılardan birisidir."

Dünyada üç-beş yıl, ülkemizde ise; daha birkaç yıl öncesine kadar, biyoloji uzmanı ya da öğrencisi olmayan herhangi biri, günlük yaşamında, aylarca (kitle iletişim araçları ile ilişkisi de dahil olmak üzere) ekoloji ile ilgili bir sözle karşılaşmayabilirdi.

Bugün is, günlük yaşamımızın olası her anında, kitle iletişim araçlarında, politikacıların sıradan bir konuşmasında, yemeklerde ve hatta biyolojiden uzakta uzmanlık alanı olan bilim adamlarının konularını açıklamakta za-

man zaman ekoloji ve onun türevi olan sözcüklerle açıklamalarında yer verdiğini görüyoruz. Bu ifadenin bir başka anlatımı olarak; ekolojinin kapsadığı bilgi, içgüdü ve görüş türlerinin gerekliliği konusunda birçok insandaki uyanan anlayışın varlığından söz edebiliriz.

Ekoloji terimi yüzyıl önce Alman biyoloji uzmanı Ernest Haeckel tarafından ortaya atılmıştı. Yunanca oikos (konut) sözcüğünden gelen eko-ekonomi sözcüğündeki eko'nun eşidir ve eski bir tanımlamaya göre; ekolojistlerin inceledikleri konu "hayvan ve bitkilerin ekonomisidir." Şimdi artık standartlaşmış tanımlamasında ekoloji; organizmalar ile çevreleri arasındaki ilişkiler bilimidir. Ancak, şu kesinlikle belirtilmelidir ki; ekoloji bilimi ile uğraşan ekolojistlerin ne yapısında, ne de düşüncesinde organizmalar ve çevreler olarak, iki kesin bölüm bulunmamaktadır. Herhangi bir organizma, diğer organizmalar için çevrenin bir parçası sayılır. Fiziksel çevrenin kendisi de geniş oranda organizmalar tarafından meydana getirilir ve sürdürülür. Yeryüzünde yaşantının devamı için gerekli atmosferik oksijenin kendisi de yaşantının bir sonucudur. Bu da suda yaşayan organizmalarla, yeryüzündeki bitkilerin nefes vermelerinden toplanmaktadır.

Sert keresteli ağaçlardan meydana gelen bir orman, ancak ve ancak belirli bitki türlerine ait fidelerin gelişebileceği kendi garip çevresini meydana getirdiği için dengesini yüzyıllar boyunca sürdürebilir. Organizmalarla bunların fiziksel çevrelerinin bir yöntemin birbirini etkileyen bölümleri olduğunu kabul eden ekolojistler, incelemekte olduğu doğanın bir kesiminde yaşayanlar toplumu ile fiziksel çevreyi birarada belirtmek için "eko-sistem" terimini kullanmaktadır.

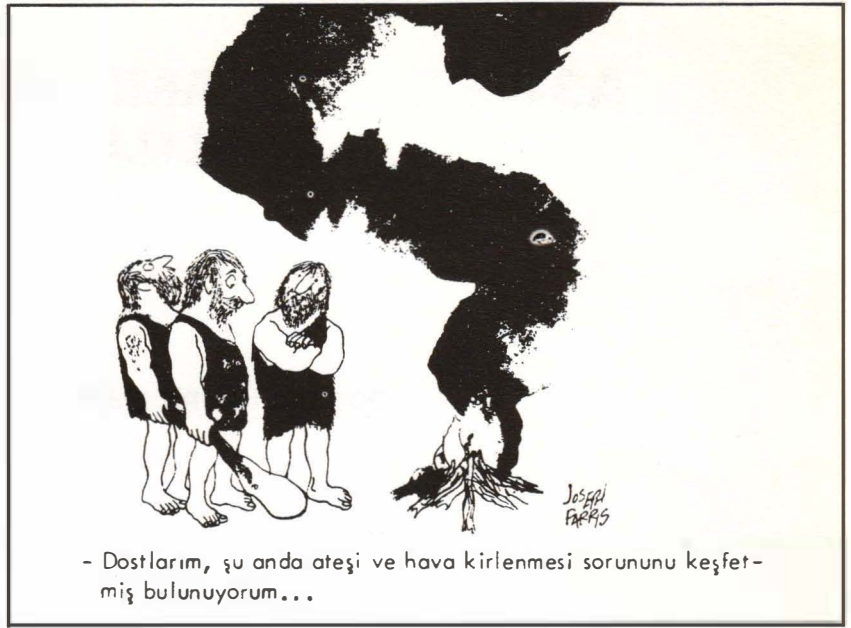
Diğer bir anlatımla, doğanın yaşamını sürdürebilmesi kendi icdevingenliği ile yine doğanın bir parçası olan insanın yaşamını sürdürmesi süresinde birçok karşıtlıklar ve savaşimler vardır. Teknoloji ve bilimdeki gelişme, insan zekasının önlenemez gelişimi, gelişen bu zekanın ürünü olarak doğaya daha da egemen olma, doğanın buna karşı çıkarcasına kendi dengesini kurma ve yaşamı devam ettirme eylemi yukarıda açıklanan "eko-sistem" kavramının kuramsal oluşumunu hazırlar. Tıpkı toplumsal sistemlerde olduğu gibi, eko-sistemlerde de nedenler ve sonuçlar vardır ve ne varki. bu neden-sonuç ilişkisi çoğunlukla yer ve zaman bakımından çok farklıdır. Bu nedenle, insanlığının müdahalesi çoğu kez beklenmedik sonuçlar verir.

* Doç.Dr. Uğur Demiray, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'nde öğretim üyesidir.

Bildiğimiz gibi haşaratı öldürmek için yıllar boyunca ve tonlarca haşarat öldürücülerini üretip, piyasaya sürüp, atmosfere püskürttükten sonra, tarihte milyonlara hükmetmiş güç ve egemenlik simgesi olmuş kartalları (ABD ve Selçuklular vb.) yok etmek üzere olduğumuzu görüyoruz. Daha da ötesi artık günümüzde kadın-erkek hepimizin sözde güzellik uğruna (aslında insanoğlunun yarattığı sanayileşmiş kentlerin yaşamın kirli atmosferinden ve sanayi gazlarının bizde yarattığı, ciğerlerimizdeki ve tenimizdeki tahribat ile kentsel yaşamın yarattığı tek boyutlu insan imajından kurtulmak üzere), üstelik de çoğunlukla banyodan (vücudumuzu temizledikten) sonra, sığıtığımız parfüm ve kozmetik ürünlerini kullanarak ve atmosfere katarak cilt rahatsızlıkları nedeniyle dermatolojinin iki ayağını bir pabuca soktuğumuzu ve dermatoloji biliminin sesle yarışmasına yeni yeni hastalıklar bulmasına, bu cilt hastalıklarına iyi gelecek ilaçların ortaya çıkarılmasına, bu ilaçların da vücudumuza uygulamasına ses çıkarmıyoruz. Çünkü insanın fiziksel dengesini bozduğumuzun farkına varıyor ve suçlu biz olduğumuzu bildiğimiz için de ses çıkarmıyoruz. Daha birçok şeylere de ses çıkarmayacağız gibi geliyor.

Doğanın dengesi bozuldukça, bataklıkları kurutma gereği duyuyor ve bataklıkları kuruttukça, tatlı su akıntılarını denizlere akıtmayı azaltmakla hidrosferik ortamlarda tuzu azaltıyor, balık ve karidesler için değerli üreme çevrelerini yok ettiğimizi görüyoruz.

Mısır'daki Aswan barajı nehri suları ile akacak mili topladığından, Nil artık eskisi gibi bereket getirmemektedir. Bu yüzden, Nil vadisinde, bir mühendislik zaferi olan Aswan nedeniyle, azalan nehir yatağına su akış hızının azalması sonucu, tuzlu su girmekte, tarım alanlarındaki verim gittikçe azalmaktadır.

- Dostlarım, şu anda ateşi ve hava kirlenmesi sorununu keşfetmiş bulunuyorum...

Benzer olarak, GAP projesi ile bir bölüm doğa, dengesine kavuşurken, Anadolu ve Ortadoğu kültürlerini belki de, bu yörede ileride bir daha bitki dahi yetişmeyecek "Hiroşima" denemesine zorlayabilecek midir?

Ekolojistler doğaya bir sistem olarak bakmaya alışkındırlar. Biz de onlara fazla önem vermiş olsaydık, birkaç aksaklıktan kaçınmış olurduk. Örneğin, haşaratın ürüne olan zararlarını azaltma çabasında belirli biyolojik ya da biyo-kimyasal yollarını daha fazla kullanıp geniş spektrumlu haşere öldürücülerini kullanmada bu kadar çaresiz olmayabilirdik. Böylece de bugün kırlarımızda daha fazla kuşa ve ırmaklarımıza, daha az DDT'ye ve daha az zararlı haşarata sahip olurduk.

Bir başka örnek de, Nil sularının sulama kanallarıyla yeni tarım alanlarına aktarılması, yaşam sürelerinin bir kısmını sümüklü böceklerin gövdelerinde geçiren parazitlerin meydana getirdiği bir karaciğer hastalığı (schistosomiasis) yayılmasına yolaçmayabilirdik.

Daha ötesi, 2000'li yıllarda çocuklarımıza Irak, İran, Suriye ve Ortadoğu kültürleri ile daha barışık bir dünya bırakmak yerine, on-

ları ikinci bir hiroşima kaygısıyla yaşamalarına engel olurduk.

Ekolojinin tekrar tekrar oluşan temaları Batılı insanın bugünkü dünya görüşünde derin yeri olan bazı eski görüş ve düşüncülerin tersinedir. Sınırsız gelişmelere inanıyoruz (daha doğrusu yakın geçmişe kadar inanıyorduk); ekoloji bize bu tür gelişmelerin "sınırlı" olduğunu söylüyor. İnsanoğlunun doğaya egemen geldiğine inanıyoruz (daha doğrusu yakın geçmişe kadar inanıyorduk); ekoloji sağlığımızı ve hatta yaşamımızın devamı için bizim kurallarımıza değil, kendi kurallarına uyan sistemlerine bağlı olduğumuzu söylüyor.

Böylece "ekoloji" sözcüğünün son yıllarda giderek popüler olmasında, önemli tarihi bir değişimin belirtisine tanık oluyoruz. İnsanların gerçeği görme ve bunu düşünme yollarındaki değişiklikler, eylemin amaçları ve biçimlerinde değişimlere yol açar. Bu nedenle, ekoloji; amaçlanmamış eski sonuçları düzeltmeye çalışırken, amaçlanmayan yeni sonuçlar meydana getirmekten kaçınmak için dahi olsa, bizi üzen çevresel dertlerle başa çıkmada en büyük yardımcımız olabilir.